

УДК 581. 526.: 581. 9 (477.41)

С. Білявський, асп.

АНАЛІЗ ДЕНДРОФЛОРИ ЗЕЛЕНИХ ЗОН МІСТА БіЛА ЦЕРКВА

У складі дендрофлори основних зелених зон м. Біла Церква нараховується 68 видів, що належать до 45 родів та 23 родин. 16 видів або 23,88% належать до аборигенної фракції дендрофлори міста Біла Церква, а 52 види або 76,12% є інтродукованими таксонами. Більшість видів дендрофлори м. Біла Церква характеризуються добрим якісним станом.

Dendroflora main green areas of Bila Tserkva is represented by 68 species from 45 genera and 32 families. 16 species or 23.88% are native faction dendroflora of Bila Tserkva and 52 species or 76.12% are introduced taxon. Most types of dendroflora Bila Tserkva City with a good quality condition.

Основною складовою урбанізованих екосистем міст є їх зелені зони (парки, сквери, зелені насадження вулиць тощо), які, крім естетичної, виконують середовищеву, санітарно-гігієнічну, рекреаційну функції. Зелені зони в містах представлені в основному насадженнями деревних рослин у парках, скверах, на бульварах та вулицях. Але, як правило, ці зони зелених насаджень займають дуже не значну частку від площі міста, що відчутно впливає на екологічний та санітарний стан території. Тому одним з варіантів поліпшення екологічної ситуації в містах є збільшення площ зелених насаджень та урізноманітнення флористичного складу [5]. Для здійснення останнього необхідно попередньо здійснити інвентаризацію та аналіз таксономічного складу і сучасного стану дендрофлори, як основного компоненту зелених насаджень міста.

Міська дендрофлора — це переважно штучні насадження, які формуються за рахунок аборигенних видів та інтродуцентів, що поєднуються з ділянками колишніх

природних лісів. Інвентаризація дендрофлори зумовлюється поєднанням необхідності моніторингу урбанізованих територій з можливістю прогнозу динаміки і виявлення шляхів оптимізації міського середовища.

Матеріали і методи. Інвентаризація таксономічного складу дендрофлори проводилась загальноприйнятим методом маршрутних спостережень з урахуванням чинних державних вимог щодо проведення обліку зелених насаджень [1]. Латинські назви деревних видів рослин наведені за низкою праць [2–4; 6; 7].

Результати та їх обговорення. Дендрофлора основних зелених зон м. Біла Церква представлена 68 видами, які належать до 44 родів та 23 родин. Кількісне таксономічне співвідношення родин у дендрофлорі досить рівномірне, але є родини, які представлені значною кількістю родів та видів: *Rosaceae* (17 видів), *Salicaceae* (10 видів), *Aceraceae* (5 видів), *Betulaceae* (3 види), *Oleaceae* (3 види), а також *Pinaceae* (5 видів) та *Cupressaceae* (4 види) (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз дендрофлори м. Біла Церква

№	Родини	Роди	Види	Співвідношення видів родини до загальної кількості, %
1	<i>Aceraceae</i>	1	5	7
2	<i>Anacardiaceae</i>	1	1	1,5
3	<i>Berberidaceae</i>	1	1	1,5
4	<i>Betulaceae</i>	2	3	4
5	<i>Bignoniaceae</i>	1	1	1,5
6	<i>Caesalpiniaceae</i>	1	1	1,5
7	<i>Cornaceae</i>	2	2	3
8	<i>Corylaceae</i>	2	2	3
9	<i>Fabaceae</i>	2	2	3
10	<i>Fagaceae</i>	1	1	1,5
11	<i>Hippocastanaceae</i>	1	1	1,5
12	<i>Hydrangeaceae</i>	1	1	1,5
13	<i>Juglandaceae</i>	1	1	1,5
14	<i>Malvaceae</i>	1	1	1,5
15	<i>Moraceae</i>	1	2	3
16	<i>Oleaceae</i>	3	3	4
17	<i>Rosaceae</i>	12	17	25
18	<i>Salicaceae</i>	2	10	15
19	<i>Sambucaceae</i>	1	1	1,5
20	<i>Ulmaceae</i>	1	1	1,5
21	<i>Viburnaceae</i>	2	2	3
ВСЬОГО		40	59	87
22	<i>Cupressaceae</i>	2	4	6
23	<i>Pinaceae</i>	3	5	7
ВСЬОГО		45	68	100

Більшість видів досліджуваної дендрофлори належать до *Magnoliophyta* - 59 видів та 9 видів – до *Pinophyta*, що у відсотковому співвідношенні становить 87% та 13% відповідно.

Щодо якісного складу дендрофлори міста, то більшість видів, що представлені в ній, мають добрий якісний стан. Але є види, де частка задовільного якісного

стану переважає. Це такі види як *Populus deltoides* Marsch., *Salix caprea* L., *S. babylonica* L., *Acer negundo* L., тощо (табл. 2).

Таксономічне співвідношення родин дендрофлори міста у відсотках зображено у вигляді діаграми (рис. 1).

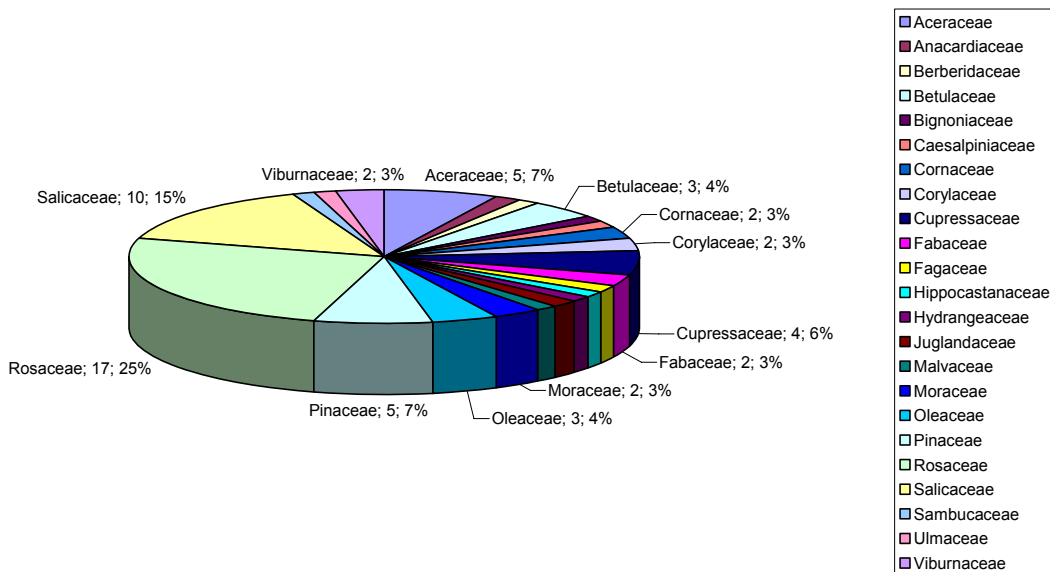

Рис. 1. Видовий склад дендрофлори м. Біла Церква

Таблиця 2

Видовий спектр дендрофлори міста Біла Церква та оцінка її якісного стану

№	Назва виду	Родина	Якісний стан насаджень	
			Добрий, %	Задовільний, %
1	<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	Aceraceae	93	7
2	<i>A. tataricum</i> L.	Aceraceae	99	1
3	<i>A. negundo</i> L.	Aceraceae	30	70
4	<i>A. platanoides</i> L.	Aceraceae	91	9
5	<i>A. saccharum</i> Marsh.	Aceraceae	73	27
6	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Hippocastanaceae	85	15
7	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaerth.	Betulaceae	98	2
8	<i>A. incana</i> L.	Betulaceae	96	4
9	<i>Amelanchier ovalis</i> Medik.	Rosaceae	99	1
10	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.	Rosaceae	97	3
11	<i>Betula pendula</i> Roth	Betulaceae	76	24
12	<i>Caragana arborescens</i> Lam.	Fabaceae	100	
13	<i>Carpinus betulus</i> L.	Corylaceae	93	7
14	<i>Catalpa bignonioides</i> Walt	Bignoniaceae	75	25
15	<i>Cerasus vulgaris</i> Mill.	Rosaceae	90	10
16	<i>Chaenomeles japonica</i> (Thunb.)Lindl.	Rosaceae	100	
17	<i>Cornus mas</i> L.	Cornaceae	99	1
18	<i>Corylus colurna</i> L.	Corylaceae	94	6
19	<i>Cotoneaster melanocarpus</i> Fisch. ex Blytt	Rosaceae	95	5
20	<i>Crataegus oxyacantha</i> L.	Rosaceae	100	
21	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. et Kit.	Rosaceae	100	
22	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Rosaceae	99	1
23	<i>Forsythia europaea</i> Deg. et Bald.	Oleaceae	92	8
24	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	Oleaceae	96	4
25	<i>Gleditsia triacanthos</i> L.	Caesalpiniaceae	89	11
26	<i>Juglans regia</i> L.	Juglandaceae	98	2
27	<i>Juniperus communis</i> L.	Cupressaceae	97	3
28	<i>Juniperus sabina</i> L.	Cupressaceae	98	2
29	<i>Juniperus virginiana</i> L.	Cupressaceae	90	10
30	<i>Larix decidua</i> Mill.	Pinaceae	66	44
31	<i>Mahonia aquifolium</i> Nutt.	Berberidaceae	98	2
32	<i>Malus domestica</i> L.	Rosaceae	87	13
33	<i>Morus alba</i> L.	Moraceae	91	9
34	<i>Morus nigra</i> L.	Moraceae	95	5
35	<i>Padus avium</i> Mill.	Rosaceae	100	
36	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	Hydrangeaceae	98	2
37	<i>Picea abies</i> (L.)H. Karst.	Pinaceae	93	7
38	<i>Picea glauca</i> (Moench)Voss (<i>Picea canadensis</i> Mill.)	Pinaceae	88	12
39	<i>Picea pungens</i> Engelm.	Pinaceae	99	1
40	<i>Pinus sylvestris</i> L.	Pinaceae	66	44
41	<i>Populus balsamifera</i> L.	Salicaceae	99	1
42	<i>Populus deltoides</i> Marschall	Salicaceae	50	50
43	<i>Populus nigra</i> L.	Salicaceae	72	28
44	<i>Populus italica</i> (Du Roi) Moench (<i>P. pyramidalis</i> Roz.)	Salicaceae	73	27

Закінчення табл. 2

45	<i>Populus tremula</i> L.	Salicaceae	97	3
46	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	Rosaceae	97	3
47	<i>Prunus domestica</i> L.	Rosaceae	97	3
48	<i>Pyrus communis</i> L.	Rosaceae	90	10
49	<i>Quercus robur</i> L.	Fagaceae	73	27
50	<i>Rhus coriaria</i> L.	Anacardiaceae	99	1
51	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Fabaceae	99	1
52	<i>Salix alba</i> L.	Salicaceae	71	29
53	<i>Salix babylonica</i> L.	Salicaceae	19	81
54	<i>Salix caprea</i> L.	Salicaceae	24	76
55	<i>Salix fragilis</i> L.	Salicaceae	62	38
56	<i>Salix triandra</i> L.	Salicaceae	63	37
57	<i>Sambucus nigra</i> L.	Sambucaceae	100	
58	<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Rosaceae	72	28
59	<i>Spiraea x vanhouttei</i> (Briot)Zabel	Rosaceae	99	1
60	<i>Spiraea bumalda</i> Bur.	Rosaceae	97	3
61	<i>Spiraea salicifolia</i> L.	Rosaceae	98	2
62	<i>Swida alba</i> (L.)Opiz	Cornaceae	98	2
63	<i>Syringa vulgaris</i> L.	Oleaceae	95	5
64	<i>Thuja occidentalis</i> L.	Cupressaceae	100	
65	<i>Tilia cordata</i> Mill.	Malvaceae	86	14
66	<i>Ulmus minor</i> Mill.	Ulmaceae	82	18
67	<i>Viburnum opulus</i> L.	Viburnaceae	96	4
68	<i>Viburnum lantana</i> L.	Viburnaceae	96	4

Серед представників дендрофлори міста 16 видів є аборигенними, які поширені і в природних фітоценозах на прилеглих до міста територіях [6; 7]. Це такі види як *Quercus robur* L., *Tilia cordata* Mill., *Populus nigra* L., *P. tremula* L., *Salix fragilis* L., *S. caprea* L., *Acer platanoides* L., *A. tataricum* L., *Alnus glutinosa* (L.) Gaerth., *Fraxinus excelsior* L., *Carpinus betulus* L., *Pyrus communis* L., *Sorbus aucuparia* L., *Padus avium* Mill., *Sambucus nigra* L., *Pinus sylvestris* L. 51 вид є інтродукованими таксонами, що почали використовуватися в озелененні міста або ще у XVIII – XIX ст., або в останні 50 років.

Висновки. Досліджувана дендрофлора основних зелених зон міста Біла Церква представлена 68 видами, які належать до 45 родів та 23 родин. 59 видів дендрофлори міста належать до *Magnoliophyta*, 9 видів – до *Pinophyta*. Співвідношення родин у дендрофлорі досить рівномірне, тобто більшість родин представлена кількома видами. Хоча є родини, які представлені значною кількістю родів та видів: *Rosaceae* (17 видів), *Salicaceae* (10 видів), *Aceraceae* (5 видів), а також *Pinaceae* (5 видів) та *Cupressaceae* (4 види). 16 видів або 23,88% становлять аборигенну фракцію дендрофлори міста Біла Церква, проте більша частина видів (52 або 76,12%) є інтродукованими, які швидко акліматизувались і зараз поширилися навіть в природні фітоценози за межами зелених зон міста.

Майже всі види дендрофлори міста Біла Церква характеризуються добрим якісним станом, а такі ж види

як *Populus deltoides* Marsch., *Salix caprea* L., *Salix babylonica* L., *Acer negundo* мають задовільний якісний стан. Результати досліджень свідчать про низький ступінь видової різноманітності, що, вочевидь, спричинюється низькою стійкістю екосистем зелених зон міста. Виходячи з цього нами пропонується для збагачення видового складу дендрофлори та підвищення стійкості екосистем парків міста використовувати в озелененні високодекоративні та стійкі до абіотичних чинників види дерев та кущів, активніше вводити в культуру аборигенні види, а також створювати стійкі за географічним принципом композиції з них.

1. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та інших населених пунктах України: Наказ Держ. ком. будівництва, архітектури та житлової політики №226 від 24.12.2001 р. 2. Кохно М. А., Пархоменко Л. І., Зарубенко А. У. та ін. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник. – К., 2001. 3. Кохно М. А., Пархоменко Л. І., Зарубенко А. У. та ін. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Частина I. Довідник. – К., 2002. 4. Кохно М. А., Пархоменко Л. І., Зарубенко А. У. та ін. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Частина II. Довідник. – К., 2005. 5. Кохно М. А. Методичні рекомендації щодо добору дерев та кущів для інтродукції в Україні. – К., 2005. 6. Каталог деревних рослин дендрологічного парку "Олександрія" НАН України / За ред. Галкіна С. І. – Біла Церква, 2008. 7. Доброчаєва Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. Определитель высших растений Украины. – К., 1999. 7. Mosyakin S., Fedoronchuk M. Vascular plants of Ukraine. A Nomenclatural checklist. – К., 1999.

Надійшла до редколегії 10.10.11

УДК 582.394:581.522.4.056

О. Вашека, канд. біол. наук, О. Безсмертна, асп.

ПОПОВНЕННЯ КОЛЕКЦІЇ ВИЩИХ СПОРОВИХ РОСЛИН БОТАНІЧНОГО САДУ ІМ. АКАД. О. В. ФОМІНА ВИДАМИ ФЛОРИ УКРАЇНИ (2009–2011 РР.)

Колекція папоротей, що зростають на ділянці вищих спорових рослин відкритого ґрунту Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна протягом 2009–2011 рр. була поповнена 2-ма зразками видів флори України, що були привезені з природних місцезростань в результаті проведених експедицій. Наведені дані щодо походження окремих зразків, часу їх появи у колекції, та стану рослин.

The outdoors collection of higher spore-bearing plants of the O. V. Fomin Botanical Garden has been filled up on 20 samples collected from natural origins on expeditions within 2009–2011. References of origins, time of appear in collection and vital condition of plants for each sample has given.

Важливе місце в системі установ, які працюють в напрямі збереження розмаїття рослинного світу займають ботанічні сади, на які покладено завдання введення

рідкісних представників світової флори в культуру [8]. Існуючі колекції є не тільки резерватом певного виду, а і джерелом матеріалу, який може бути використа-

© Вашека О., Безсмертна О., 2012